

Татьяна Степанова. Развитие социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста в педагогическом измерении Василия Сухомлинского

В статье раскрываются взгляды В. А. Сухомлинского на развитие ребенка как социального существа, детализируются отдельные его концептуальные идеи. Анализируется проблема конструктивного развития дошкольной социальной зрелости ребенка, которая исследовалась учеными в разное время. Рассматривается научный подход к изучению процесса формирования способности воспитателя развивать в ребенке дошкольного возраста социальные умения и навыки, акцентируя внимание на целенаправленной подготовке будущих воспитателей к очерченной проблеме.

Ключевые слова: педагогическая система, социальная среда, социальная зрелость, социальные умения и навыки, дошкольный возраст, профессиональная подготовка.

Tetiana Stepanova. Social skills and behaviour development of preschool children in the pedagogical dimension of Vasyl Sukhomlynsky

The article deals with V. O. Sukhomlynsky's vision of a child's development as a social being, including details on some of his conceptual ideas. The author analyses the problem of constructive development of a child's preschool social maturity, which was previously studied by scientists at different times. A scientific approach to studying the process of forming the educator's competence to develop a preschool child's social skills and behavior is also represented in the article with an emphasis being made on a purposeful training of future educators for solving the problem outlined above.

Key words: pedagogical system, social environment, social maturity, social skills and behavior, preschool age, professional training.

УДК 37.091.4 Сухомлинский

Світлана СУРГОВА

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи,
управління і педагогіки Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: surgova.svetlana@gmail.com*

**ВИХОВНА СИСТЕМА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Статтю присвячено теоретичному огляду освітньо-виховної системи В. О. Сухомлинського як основи формування моральних якостей майбутніх фахівців. Аналізується мета і завдання освітньо-виховної системи В. О. Сухомлинського в напрямку патріотичного виховання учнівської молоді, що є основою формування національної свідомості молоді. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що освітньо-виховна система В. О. Сухомлинського спрямована на внутрішній світ дитини, акцент робився вченим на розвиток почуттів любові, відповідальності, обов'язку щодо свого народу і на постановку в молоді особистісної проблеми перед власною совістю у питаннях вибору моральної поведінки щодо своєї Батьківщини. Результатом формування національної свідомості студентської молоді в освітньо-виховній системі В. О. Сухомлинського є розвиток моральних якостей, а саме: толерантність, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, що в сукупності забезпечують громадянську спрямованість студентської молоді.

Ключові слова: освітньо-виховна система В. О. Сухомлинського, патріотичне виховання, національна свідомість, моральні якості, толерантність, професійна підготовка, майбутні фахівці.

Проголошення незалежності української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе і невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина й патріота своєї Батьківщини. Національне виховання студентської молоді належить до найбільш актуальних проблем сучасності. Майбутнє кожної країни залежить від національної свідомості її громадян, від того, наскільки вони усвідомлюють себе невід'ємною часткою суспільства. Студентська молодь у

всі часи завжди була активною політичною силою, чинником змін у державі. Студенти – це майбутні соціальні працівники, лікарі, вчителі, що будуть навчати наступні покоління, науковці. Залежно від їх ідеалів, переконань, національних цінностей, які вони пропагують, буде залежати майбутнє держави. Саме в молоді роки відбувається процес формування світогляду, і тому правильно організоване національне виховання в цей період формує свідомого громадянина, патріота.

У контексті нашого дослідження особливої актуальності набуває педагогічна спадщина видатного українського педагога В. О. Сухомлинського (1918-1970). Видання його основних праць в Україні та за її межами сприяло інтенсивному вивченню й аналізу поглядів, практичної та теоретичної діяльності педагога. На жаль, сьогодні, в умовах економічної кризи, нелегкого переходу до ринкових відносин, відбувається інтенсивний процес соціальної і моральної деградації частини студентської молоді. Про актуальність проблеми формування національної свідомості в Україні свідчить посилена увага до неї з боку вітчизняної науки. Педагогічні, психологічні та соціально-педагогічні особливості патріотичного виховання в навчальних закладах розглядаються у працях М. Антонця, І. Беха, А. Бойко, М. Боришевського, М. Євтуха, І. Зязюна, П. Ігнатенка, В. Кузя, Г. Науменка, М. Савчина, Д. Тхоржевського, К. Чорної та ін. Багатогранна педагогічна спадщина В. Сухомлинського відображена в працях Р. Вейс, О. Сухомлинської, Г. Кіт, Г. Тарасенко, О. Семеренської та інших [1;6;8;9].

У межах статті окреслено завдання: проаналізувати погляди В. О. Сухомлинського на патріотичного виховання учнівської молоді. Метою статті є розкриття поглядів видатного вітчизняного педагога Василя Олександровича Сухомлинського стосовно виховання моральних якостей як основи формування національної свідомості майбутнього фахівця.

За глибоким переконанням В. О. Сухомлинського, саме в юнацтві вдруге народжується людина як свідомий громадянин-патріот. Це твердження вченого ґрунтується на поданій ним же структурі духовного світу особистості: розум-почуття-погляди-переконання-воля, що фундаментально висвітлено у низці його монографічних праць, зокрема в книзі «Народження громадянина» [12, 45]. В. О. Сухомлинський створив принципово нову систему виховання, в центр якої поставив учня як суб'єкта виховання, спрямувавши виховний вплив на його внутрішній світ, духовність. Зокрема, весь процес патріотичного виховання в юнацтві вчений будував на психологічній основі поступового переходу від зовнішніх регуляторів активності у внутрішні детермінанти його поведінки і діяльності. Формування ж і виховання патріотичних переконань та ідеалів базувалися на психологічних закономірностях:

- розуміння моральних цінностей;
- усвідомлення і переживання моральних понять у реальних взаєминах з людьми;
- суб'єктивне ставлення молоді до істин і сприйняття суспільно значущих мораль-

них цінностей у сферу особистісно значущих;

- психологічна готовність молоді діяти відповідно до переконань і ідеалів;
- мотивація вчинків, діяльності юнацтва і морального задоволення їх результатами в розвитку моральної свідомості.

Особливий акцент робився вченим на розвиток почуттів любові, відповідальності, обов'язку щодо свого народу і на постановку підлітком особистісної проблеми перед власною совістю у питаннях вибору моральної поведінки щодо своєї Батьківщини. [5].

Ці висновки зроблені великим педагогом, на нашу думку, мають стати основою для формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця у закладах вищої освіти, що вимагає здійснення цілеспрямованої виховної роботи в різних напрямках: моральному, правовому, екологічному, трудовому, економічному, естетичному, фізичному та ін. Реалізація змісту і завдань кожного з означених напрямів передбачає врахування специфіки майбутньої професійної діяльності фахівців, які впливають на формування як людських, так і професійних якостей.

Специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців нами буде розглянуто на прикладі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в напрямку морального виховання.

Моральне виховання – виховна діяльність закладу вищої освіти, спрямована на формування у студентів стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності. У моральній поведінці особистості виявляється і зовнішня, і внутрішня саморегуляція. Тому саме завдяки моральному вихованню перебудовується сама людська особистість відповідно до моральних цінностей, що віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей, та формують їх національну свідомість.

Аналізуючи моральні якості, що необхідно формувати у студентів, враховують їх вплив на майбутню професійну діяльність та поведінку суб'єкта, їх взаємодію і здатність до взаємодоповнення та взаємозбагачення. Наявність різних за функціями моральних якостей є своєрідним механізмом поєднання моральної свідомості і поведінки особистості. З огляду на це, визначили п'ять основних груп моральних якостей:

- світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, що в сукупності забезпечують громадянську спрямованість; саме вони складають зміст соціальних цінностей;

- моральні якості, спрямовані на досягнення поставлених цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, обов'язковість тощо; вони пов'язані з моральною свідомістю;
- витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою; ці якості допомагають контролювати і гальмувати негативні прояви в поведінці;
- діловитість, уміння вибудовувати моральний досвід особистості; ці якості певною мірою допомагають швидше досягати мети і зосередити увагу переважно на змісті вчинків.

У процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників основними є моральні якості, спрямовані на досягнення поставлених цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою. Ці якості допомагають майбутнім фахівцям соціальної сфери працювати з різними категоріями клієнтів. Однією з основних професійно важливих якостей майбутнього соціального працівника є толерантність, обґрунтована усвідомленням того, що світ і соціальне середовище багатомірні, тому мають право на існування відмінні погляди і переконання. Стосовно нашого дослідження, ми розуміємо толерантність як необхідну якість соціального працівника у вирішенні будь-яких професійних завдань. Так, у великому енциклопедичному словнику толерантність (від лат. *Tolerantia* – «терпимість») визначається як терпимість до чужої думки, вірувань, поведінки. Тобто за основу береться згода сприйняти дещо (духовне, морально-ідейне, етико-естетичне, релігійне) навіть за умови виникнення суперечності зі світоглядними настановами того, хто сприймає. У Декларації принципів толерантності говориться, що толерантне ставлення один до одного, солідарність, діалог і взаєморозуміння повинні стати нормою поведінки і дій усіх людей без винятку, соціальних груп, політичних партій, громадських організацій і рухів, адже толерантність є не тільки важливим принципом, а й необхідною умовою соціально-економічного розвитку людства. У контексті нашого дослідження це означає вміння краще розуміти себе та різні групи клієнтів соціальної роботи, вступати з ними в контакт, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу і довіру.

Аналізуючи змістову сутність толерантності, І. Гріншпун виокремлює параметри, що розкривають толерантність як певну характеристику індивіда, а саме:

- об'єктність толерантності, що відображається в диференційованому ставленні сто-

совно різних об'єктів і впливів різного типу;

- діапазон толерантності, який передбачає умовне позначення міри толерантності як індивідуальної характеристики й окреслюється через кількість припустимих впливів;
- фокус толерантності, що є типологічною характеристикою, позначає стилістичну близькість одного з двох вищеназваних полюсів або їх можливий баланс;
- стійкість толерантності, що відображає її часову характеристику;
- динамічність толерантності, тобто мінливість діапазону в часі і параметри цієї мінливості. Толерантність не статична, і процесуальний аспект припускає, по-перше, принципову скінченність, по-друге, динаміку з можливою зміною акцентів у плані наближеності до полюсів дихотомічної шкали [3].

Визначимо основні аспекти толерантності в процесі формування національної свідомості майбутніх соціальних працівників, а саме:

1. Формування самосвідомості через зміст освіти і виховання, використання особистісно-орієнтованих технологій, що розвивають навички толерантної поведінки. Формуються толерантна самосвідомість, цінності толерантного спілкування, соціальні настанови.

2. Виховання почуттів за допомогою співпереживання, співчуття або протиставлення, тобто навчання соціальним навичкам, що перебувають в основі цього процесу, має здійснюватись на раціональному, емоційному й духовному рівнях. Головним компонентом тут є глибокі знання про толерантність, загальна спрямованість на формування навичок розв'язання конфліктів. Знання про толерантність допомагають переконати майбутнього соціального працівника в доцільності його рішень, сприяють рефлексії наслідків учинків, розумінню меж толерантності, а також систематизують інформацію про можливі й необхідні превентивні дії. Там, де мова йде про людську свідомість, ціннісні орієнтації, мораль і поведінку, беззаперечно, до числа вирішальних чинників відноситься освіта. Тому навчальним закладам належить роль провідних соціальних інституцій, зобов'язаних сприяти формуванню толерантності, ціннісного ставлення до кожної людини. Опановуючи соціальне, природне, культурне середовище, використовуючи його виховні можливості й «приспосовуючи» його до потреб особистості, освітній заклад має стати виховним простором, де відбувається паритетна взаємодія викладача і студента.

Видатний український педагог В. О. Сухомлинський у своїй ґрунтовній праці «Проблеми

виховання всебічно розвиненої особистості» писав: «Процес виховання всебічно розвиненої, гармонійної особистості полягає в тому, що, дбаючи про досконалість кожної грані, сторони, риси людини, вихователь одночасно ніколи не випускає з поля зору ту обставину, що гармонія всіх людських граней, сторін, рис визначається чимось провідним, основним. Жива людська плоть і кров всебічно розвиненої людини втілює в собі повноту й гармонію сил, здібностей, пристрастей, потреб, в якій вихователь бачить такі сторони, риси, грані, як моральну, ідейну, громадянську, розумову, творчу, трудову, естетичну, емоційну, фізичну досконалість. Провідним, визначальним компонентом у цій гармонії є моральність» [11, 55].

Педагогіка толерантності ґрунтується на терплячому, уважному ставленні до переконань інших людей, є одним із засобів розв'язання проблем особистості і вирішення конфліктних ситуацій. Однак самі лише знання не є достатньо потужним стимулом до вияву толерантної поведінки в певних конфліктних ситуаціях. З цієї метою в майбутнього працівника соціальної сфери необхідно розвивати певні здібності, що посилюють його схильність до толерантності. До них належать:

- уміння вести діалог, спілкуватися, емпатійно вислуховувати іншого, впевнено висловлювати свої погляди, відстоювати права тощо;
- уміння об'єктивно дивитись на проблему й визнавати позицію іншого;
- уміння користуватися моделями превентивного розв'язання конфліктів тощо.

Зазначені знання й здібності можуть удосконалюватися під час здійснення професійної діяльності, тому з цієї метою необхідно:

- готувати студентів до того, щоб вони розглядали непорозуміння як звичайне життєве явище, навчати долати суперечності шляхом спілкування;
- знайомити студентів з особливостями переваг і недоліків участі в конфліктних ситуаціях, надаючи, таким чином, можливість кожному індивіду контролювати свою поведінку;
- ініціювати виховні процеси шляхом моделювання конфліктних ситуацій з метою пошуку оптимальних варіантів їх розв'язання за умови дотримання толерантної поведінки;
- інформувати про наслідки толерантності й відсутності цієї якості;
- знаходити альтернативні способи врегулювання конфліктів і навчати застосовувати їх у реальних ситуаціях.

Вивчення методико-теоретичних засад виховання толерантності у студентів потребує аналізу

наступних передумов розвитку цієї моральної властивості особистості:

1. Самопізнання, необхідного для корекції власної поведінки в складних, кризових ситуаціях і в повсякденному житті. Аналіз результатів самопізнання передбачає сформованість у студентів таких умінь, як ідентифікація (ототожнення себе і своєї поведінки з іншими) й рефлексія – здатність зосередитись і проаналізувати самого себе.

2. Самооцінка, від якої залежать взаємини студента з оточенням, його самокритичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач.

3. Знання потенційних труднощів (інтелектуальних, мотиваційних, моральних, емоційних) і бар'єрів (психологічних, психофізіологічних, специфічних) спілкування та вміння їх долати, самоудосконалюючи свій комунікативний потенціал і будуючи свої взаємини з іншими на принципах взаєморозуміння, співпраці, не конфліктності, глибокої емпатійності.

4. Демократична освіта і культура без упреждень і стереотипів, на основі партнерства, співпраці та взаєморозуміння є засобом впливу, запорукою утвердження й активним чинником оволодіння навичками толерантності.

5. Наслідування студентами кращих зразків спілкування, взаємин, манер і толерантної поведінки.

Як зазначає Б. Вульф, процес виховання толерантності передбачає цілеспрямовану організацію позитивного досвіду толерантності, тобто створення простору прямої чи опосередкованої взаємодії з іншими за поглядами чи поведінкою людьми, їх спільностями, іншими словами – співіснування відмінностей [2, 12].

Виховання толерантної особистості нового часу підвладне лише педагогові з високим інноваційним потенціалом, визначуваним як сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості, яка демонструє готовність удосконалювати педагогічну діяльність їх у практичних формах.

Щоб виховати толерантну особистість, необхідні зусилля з обох боків на рівні «викладач – студент». Толерантність кожного викладача розпочинається з професіоналізму, високого рівня педагогічної культури, педагогічної майстерності, певної навчально-методичної свободи. Характеризуючи шляхи оволодіння засадами толерантності в студентському середовищі, Л. Завірюха зазначає: «не так суттєво, за якою методикою працює педагог, яку структуру занять він обирає, головне – вплив на свідомість, духовно-етично-культурні та фахові здобутки студента як кінцевий результат навчально-виховного процесу» [4, 78].

Отже, ідея всебічного гармонійного виховання людини набуває нової ваги і соціальної значущості в умовах соціально-економічного розвитку суспільства у XXI ст. Суспільство стає здебільшого людиною центристським, а індивідуальний розвиток людини основним показником прогресу і водночас головною передумовою подальшого розвитку суспільства.

Ці тенденції, на думку В. Г. Кременя, зумовлюють необхідність розв'язання низки важливих, визначальних завдань, одним з яких є мінімізація асиметрії між матеріальністю і духовністю, культивувати в кожній особистості піднесення думки конструктивізму і толерантності. Розпочатий у родині, дошкільній установі, у школі процес національного виховання логічно й органічно має бути продовжений у вищій школі. Виходячи з концепції вирішальної ролі виховуючого середовища в моральному розвитку дитини, В. Сухомлинський зазначав: «Моральна свобода – велике людське багатство, але це багатство стає благом, якщо людина усвідомить себе як частинку колективу, суспільства, народу, розуміє спільні для всіх лю-

дей інтереси й потреби, підкоряється власному почуттю обов'язку й на основі особистого розсуду, особистого бажання, особистої волі робить так, як уважає за потрібне колектив, суспільство, народ» [12, 266]. Спадщина Сухомлинського має колосальне значення для українського національного виховання, що передбачає цілеспрямований, систематичний, регульований педагогічний вплив, розрахований на прищеплення вихованцям любові до України, рідної мови й культури, утвердження в їхній свідомості відчуття етнічно-національної, духовної й мовної єдності, національну неповторність і вагомість. Він прагнув того, щоб уже в молодших школярів за допомогою слова вчителя, прикладу в дитячій душі утверджувалися моральні цінності, що виробилися тисячолітньою історією народу. Розкриваючи суть моральних цінностей на конкретних прикладах, педагог розвивав і збагачував духовне життя дитини. Тому так важливо у вищій школі продовжувати розвивати моральні якості майбутніх фахівців з метою формування національної свідомості студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Вейс Р. Індивідуум і «Е» теорія освіти: попередні начерки нової науки / Р. Вейс // Рідна школа – 1997. – № 1. – С. 24.
2. Вульф В. З. Воспитание толерантности : сущность и средства // Внешкольник. – 2002. – № 6. – С. 12–16.
3. Гриншпун И. Б. Понятие и содержательные характеристики толерантности (к вопросу о толерантности как психическом явлении) / И. Б. Гриншпун // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика) : сб. науч.-метод. ст. – Изд. 2-е. – М. : Изд-во Моск. психоло.-соц. ин-та, 2003. – 368 с.
4. Завірюха Л.А. Оволодіння засадами толерантності у студентському середовищі / Л.А. Завірюха // Педагогіка толерантності. – 2003. – № 2. – С. 76–87.
5. Кіндрат В.К. Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського / В.К. Кіндрат // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Київ, 1998.
6. Кіт Г.Г. Українська народна педагогіка / Г.Г.Кіт, Г.С.Тарасенко. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. – 302 с.
7. Приходченко К.І. Система національного виховання як фактор цілісного розвитку особистості / К.І. Приходченко // Освіта Донбасу. – 2002. – № 1. – С. 50-56.
8. Семеренська О.В. В.О. Сухомлинський і концепції виховання Заходу / О.В. Семеренська // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – Ч. II, № 7 (194). – С. 120-129.
9. Сухомлинська О.В. Ідеї свободи у вихованні в європейській педагогічній спадщині і В.О. Сухомлинський: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю від дня народження В.О. Сухомлинського. / О. В. Сухомлинська. – К., 1993. – С. 110.
10. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.: Радянська школа, 1978. – 263 с.
11. Сухомлинський, В.О. Виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 55–208.
12. Сухомлинський, В.О. Народження громадянина / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1970. – 288 с. С.45–266.

References

1. Vejs R. (1997) Individuum i «E» teoriya osviti: poperedni nacherki novoї nauki [Individual and "E" theory of education: preliminary outline of a new science]. Native school, 1, 24.
2. Vul'fov B. Z. (2002) Vospitanie tolerantnosti : sushchnost' i sredstva [Tolerance Education: Essence and Means]. Out-of-school, 6, 12-16.
3. Grinshpun I. B. (2003) Ponyatie i sodержatel'nye harakteristiki tolerantnosti (k voprosu o tolerantnosti kak psichicheskom yavlenii) [The concept and meaningful characteristics of tolerance (on the issue of tolerance as a mental phenomenon)], Collection of scientific and methodological articles of the Publishing House of the Moscow Psychological and Social Institute "Tolerant Consciousness and the Formation of Tolerant Relationships (Theory and Practice)", 368.
4. Zaviryuha L.A. (2003) Ovolodinnya zasadami tolerantnosti u students'komu seredovishchi [Mastering the principles of tolerance in the student environment]. Pedagogy of Tolerance, 2, 76-87.
5. Kindrat V.K. (1998) Problema patriotichnogo viovannya pidlitkiv u pedagogichnij spadshchini V.O. Suhomlins'kogo [The problem of patriotic education of adolescents in the pedagogical heritage V.O. Sukhomlinsky]. Kiev.

6. Kit G.G. (2008) *Ukrains'ka narodna pedagogika [Ukrainian folk pedagogy]*. Edelweiss and K, 302.
7. Prihodchenko K.I. (2002) *Sistema nacional'nogo vihovannya yak faktor cilisnogo rozvitku osobistosti [System of national education as a factor of holistic personality development]*. Education of the Donbas, 50-56.
8. Semerens'ka O.V. (2010) *V.O. Suhomlins'kij i koncepcii vihovannya Zahodu [VO Sukhomlinsky and the concept of education of the West]*. Herald of the Taras Shevchenko National University, 7, 120-129.
9. Suhomlins'ka O.V. (1993) *Ideї svobody u vihovanni v evropejs'kij pedagogichnij spadshchini i V.O. Suhomlins'kij [The ideas of freedom in upbringing in the European pedagogical heritage and VO Sukhomlinsky]*. Materials of international science-practice conference devoted to the 75th anniversary of the birth of V.O. Sukhomlinsky, 110.
10. Suhomlins'kij V.O. (1978) *Bat'kivs'ka pedagogika [Parent Pedagogy]*. Soviet school, 263.
11. Suhomlins'kij, V.O. (1976) *Vihovannya vsebichno rozvinenoї osobistosti [Education of a fully developed personality]*. Soviet school, 1, 55-208
12. Suhomlins'kij, V.O. (1970) *Narodzhennya gromadyanina [Birth of a citizen]*. Soviet school, 45-266.

Светлана Сургова. Виховная система В. А. Сухомлинского как основа формирования моральных качеств будущих специалистов

В статье анализируются задачи образовательно-воспитательной системы Сухомлинского в направлении патриотического воспитания учащейся молодежи, что является основой формирования национального сознания молодежи. Автор характеризует образовательно-воспитательную систему Сухомлинского в направлении патриотического воспитания учащейся молодежи, как основу формирования национального сознания молодежи. Проведенное исследование позволяет сделать вывод, что результатом формирования национального сознания студенческой молодежи в образовательно-воспитательной системе Сухомлинского является развитие нравственных качеств, а именно: толерантность, долг, ответственность, гуманизм, патриотизм, интернационализм, что в совокупности обеспечивают гражданскую направленность студенческой молодежи. Наследие педагога имеет колоссальное значение для формирования национального самосознания студенческой молодежи национального воспитания, предполагает утверждение в их сознании ощущение этнически национальной, духовной и языкового единства, национальной неповторимости.

Ключевые слова: образовательно-воспитательная система Сухомлинского, патриотическое воспитание, национальное сознание, моральные качества, толерантность, профессиональная подготовка, будущие специалисты.

Svetlana Surgova. V. O. Sukhomlinsky educational system as a basis for the formation of moral qualities of future specialists

The proclamation of independence of the Ukrainian state sets an extremely important and urgent task on the agenda – the education of real citizens and patriots of their Motherland. The patriotic education of student youth belongs to the most pressing problems of our time. The future of each country depends on the national consciousness of its citizens, on how much they realize themselves to be an integral part of society. That is why the article is devoted to the theoretical review of the educational system of V. Sukhomlinsky as the basis for the formation of the moral qualities of future specialists. In the article, the author analyzes the views of V. Sukhomlinsky on the patriotic education of young students. The goal and objectives of the educational and educational system of V. Sukhomlinsky in the direction of the patriotic education of students, which is the basis for the formation of the national consciousness of young people, are considered. According to the deep conviction of V. Sukhomlinsky, it is precisely in the youth that a man is suddenly born as a conscious citizen-patriot. This statement of the scientist is based on the structure of the spiritual world of the personality presented by him: mind feelings views convictions will, are fundamentally illuminated in a number of his monographic works. The specificity of the professional activities of future specialists by the author is considered on the example of the training of future social workers in the direction of moral education. The study allows us to conclude that the educational and educational system of V. Sukhomlinsky is aimed at the inner world of the child. The scientist focused on the development in young people of a sense of love, responsibility, duty towards their people, as well as posing a personal problem to their own conscience in choosing moral behavior towards their homeland. The result of the formation of national consciousness of students in the Sukhomlinsky educational system is the development of moral qualities, namely: tolerance, duty, responsibility, humanism, patriotism, internationalism, which together provide a civilian orientation of students.

Key words: V. Sukhomlinsky's educational system, patriotic education, national consciousness, moral qualities, tolerance, professional training, future specialists.